

Слова рэдактара

Пётра Мурзёнак: ЧТО ДЕЛАТЬ? або ШТО РАБІЦЬ?

Гэтыя матэрыялы былі дасланы на канферэнцыю дэмакратычных сіл “Новая Беларусь”, скліканай сп. С. Ціханоўскай (8-9 жніўня 2022 года, Вільнюс); змешчаны як прапановы для канферэнцыі на сайце www.sakavik.net ад 8 жніўня 2022 года.

Анатацыя. Напісаньне гэтага артыкула было звязана з правядзеннем канферэнцыі “Новая Беларусь”, арганізаванай камандай Святланы Ціханоўскай у Вільні, 8-9 жніўня 2022 года. Назва артыкула выбрана ў гонар і ў знак салідарнасці з праф. Уладзімірам Міцкевічам. У артыкуле абмяркоўваюцца два пытанні, вынесеныя на канферэнцыю: “Якімі павінны быць стратэгічныя прыярытэты нашай працы?” і “Як рэарганізаваць дэмакратычныя сілы?” Прапанавана: а) выказаць падзяку і падтрымку сп. С. Ціханоўскай і прасіць яе працягваць сваю дзейнасць у якасці Нацыянальнага лідэра ў далейшым; б) правесці структурную рэарганізацыю нацыянальна-свядомых сіл (абнаўленьне Прэзідыума Каардынацыйнага савета праз дэмакратычную працэдуру абраньня; правядзеньне паседжаньняў Прэзідыума ў пашыраным складзе; далучэньне пад крыло Нацыянальнага лідэра і Прэзідыума іншых структур, рухаў, фондаў, якія працуюць паралельна на беларускую справу); в) стварэньне пры Прэзідыуме дарадчага органа, з прадстаўнікоў арганізаваных беларускіх груп, г) стварэньне агульнага сёціва нацыянальна-свядомых сіл; д) утварыць рэдакцыйную калегію для стварэньня “Стратэгіі развіцьця беларускай нацыі”. Прыняць да ведама, што рэалізацыя гэтай Стратэгіі разлічана на бліжэйшыя два дзесяцігоддзі ў незалежнасці ад магчымых змен унутранага ці знешняга характару (рэвалюцыя, дзяржаўны пераварот, агрэсія ці іншае); ж) прыняць “Кодэкс гонару” і прытрымлівацца яго ў сваіх узаемаадносінах у беларускім грамадстве.

Уступ

Напісаньне гэтага артыкула было звязана з правядзеннем канферэнцыі “Новая Беларусь”, арганізаванай камандай Святланы Ціханоўскай у Вільні, 8-9 жніўня 2022 года. Назва артыкула выбрана ў гонар і ў знак салідарнасці з праф. Уладзімірам Міцкевічам, філосафам, які ў 2019-2020гг. публікаваў свае артыкулы, прысвечаныя нацыянальна-дэмакратычнай перабудове Беларусі, пад назвай “Что делать ...”, і які за свае пагляды кінуты дыктатарам Беларусі ў турму на 5 гадоў.

Паводле апублікаванай праграмы канферэнцыі, вырашыў спыніцца на двух уключаных у яе пунктах: **“Якімі павінны быць стратэгічныя прыярытэты нашай працы?”** (паседжаньне ад 8 жніўня з 12.15 да 13.15); і **“Як рэарганізаваць дэмакратычныя сілы?”** (9 жніўня, 16:15-17:15).

Мэтай артыкула ёсць правядзеньне аналізу сітуацыі па ўказаных пытаннях з унясеннем канкрэтных прапаноў на канферэнцыю - з той надзеяй, што яны будуць улічаны пры выпрацоўцы адпаведных рашэнняў. Шмат чаго па гэтых пытаннях было ўжо апублікавана і вынесена на публічнае абмеркаваньне раней^{1,2,3}: у прыватнасці, 25 сакавіка 2016 года была апублікавана «СТРАТЭГІЯ РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ», “Культура, Нацыя”, №13, сакавік 2016, с. 27-34. Аўтары: Алена Анісім, Аляксандр Кашо, Пётра Мурзёнак, Алег Трусаў, Ірына Шумская; 29 кастрычніка 2021 года на 2-м Сусветным кангрэсе беларусаў, які адбыўся ў віртуальным фармаце, былі прадстаўлены “Тэзісы да тактыкі і стратэгіі нацыянальнага будаўніцтва ў сучасных умовах”, якія апублікаваны ў часопісе “Культура. Нацыя”, №28, лістапад 2021, с.5-13; www.sakavik.net, і перададзены праз сп. В.Кавалеўскага сп. С. Ціханюскай разам з кнігай “Шляхі да беларускай нацыі”.⁴ Хацелася б давесці свае думкі да такой прадстаўнічай аўдыторыі ў Вільні з улікам сучаснай сітуацыі. Многія з вынесеных для абмеркавання прапаноў прадстаўлены ў выглядзе тэзісаў, што адкрывае магчымасць для падключэння іншых людзей да дыскусіі.

I. “Якімі павінны быць стратэгічныя прыярытэты нашай працы?”

На мой погляд галоўнымі прыярытэтамі мусяць быць нацыянальныя прыярытэты, з улікам таго, што іх неабходна будзе ажыццяўляць паралельна з дэмакратычным будаўніцтвам грамадства, якое, так падаецца, поўнасьцю прыпынена дыктатарскім рэжымам. Менавіта нацыянальнае будаўніцтва застаецца адным з найактуальнейшых пытанняў для нацыянальна-свядомай часткі беларускага грамадства, нягледзячы на тое, што мы жывём у эпоху глабалізацыі і ў дадатак у сітуацыі вайны, у якую уцягнуў беларусаў дыктатар Лукашэнка, у сітуацыі тэрора, які ён арганізаваў супраць палітычна-актыўных, нацыянальна-свядомых лідэраў,

¹ Праект «СТРАТЭГІЯ РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ» (па стану на 25 сакавіка 2016 года). “Культура, Нацыя”, №13, сакавік 2016, с. 27-34. Аўтары: Алена Анісім, Аляксандр Кашо, Пётра Мурзёнак, Алег Трусаў, Ірына Шумская.

² П. Мурзёнак Выступ на 2-м Сусветным кангрэсе беларусаў, які адбыўся ў віртуальным фармаце на секцыі “29 кастрычніка 2021 года “Тэзісы да тактыкі і стратэгіі нацыянальнага будаўніцтва”, “Культура. Нацыя”, №28, лістапад 2021, с.5-13; www.sakavik.net

³ Piotra Murzionak “Belarus: Prospects of a Middle Power”, “Lexington Press”, Lanham, Boulder, New York, London, 2022, 346 p.

⁴ Пётра Мурзёнак “Шляхі да беларускай нацыі”. Мінск, «Кнігазбор» (2016).

сadgeаючы іх у турмы, і супраць грамадзянскай супольнасці, якую ён фактычна знішчыў.

Я не буду пералічваць усе злачынныя дзеянні рэжыма, пералічу толькі некаторыя, якія ёсць важнымі для ацэнкі і правільнай арыентацыі для ўкладання стратэгічных планаў:

- Лукашэнкаўскі рэжым будзе рускамоўную цывільную дзяржаву;
- амаль 30 год яго кіравання можна разглядаць як этнацыд беларускага народа;
- нацыянальна-дэмакратычная Рэвалюцыя надзеі-2020 часова падаўлена, мірныя пратэсты загнаны ў пад'езды, у краіне больш за 1000 палітычных вязняў;
- за мяжу ў апошні год выехала звыш 400.000 беларусаў, уключаючы і значную колькасць актывістаў;
- толькі беларусы дыяспары маюць свабоду.

З улікам гэтых фактаў, і з улікам тых умоў у якіх працуе нацыянальная эліта, вымушаная змагацца за падняцце на адпаведны ўзровень самасьведомасці беларусаў - падмурка нацыі – і, адначасова, за ўсталяваньне дэмакратычных інстытутаў, мы мусім думаць аб стратэгічных планах нацыянальнага будаўніцтва.

Прынцыпы працы нацыянальна-сввядомых сіл у сучасных умовах

Думаецца, што перш чым пачаць будаваць планы, трэба дамовіцца аб прынцыпах працы, якія, пажадана, будуць прыняты, усімі існуючымі групамі нацыянальна-дэмакратычных сіл. І адным з такіх прынцыпаў, які на сёняшні момант можа з'явіцца і адной з ключавых стратэгіяў гэтых сіл – ёсць іх **Кансалідацыя – Яднаньне**. Ніжэй прыводзяцца аргументы аб неабходнасці прыняцця Стратэгіі Яднаньня.

1. Як паказвае гістарычны аналіз бяз моцнага з'яднанага штаба лідэраў нацыянальна-дэмакратычных сіл немагчыма асягнуць беларускае нацыянальнае адраджэньне. Разрозненасць існуючых сіл пры пабудове БНР і напрыканцы 20-га стагоддзя падчас новай хвалі нацыянальнага Адраджэньня – яскравыя прыклады адмоўнага выніка нацыянальнага будаўніцтва.

2. Гэта не мусіць быць аб'яднаньне дзеля аб'яднаньня. Прыкладаў такіх дэкларатыўных няўдалых аб'яднаньняў было ў мінулым шмат (Мінскія дэкларацыі дэмакратычных сіл 2005 і 2009 года, Мемарандум з паседжаньня дэмакратычных сіл, праведзенага ў Вільні пад эгідай Рады БНР у 2012 годзе).

3. Аб'яднаньне мусіць ісці вакол сп. Святланы Ціханоўскай – Нацыянальнага лідэра:

- Сп. С. Ціханоўская мужная і цудоўная жанчына;
- Яна мае істотную падтрымку сярод насельніцтва Беларусі, што паказалі прэзідэнцкія выбары 2020 года і сацыялагічныя даследаваньні апошняга часу;

- Сп. С. Ціханоўская ўзяла на сябе высакародную адказнасць быць Нацыянальным лідарам.
- Яе праграма ясная і адкрытая – вызваленне палітзняволеных і правядзенне дэмакратычных выбараў у краіне.
- 4. Амбіцыі і спрэчкі палітыкаў розных напрамкаў і поглядаў павінны быць часова адкладзены на пазнейшы час. Было б станоўчым крокам далучэнне да платформы сп. С. Ціханоўскай многіх лідэраў, якія па тактычных меркаваннях яшчэ гэтага не зрабілі.
- 5. Добравядомыя ўсім людзі, якія прапаведуюць шпіёнаманію і дапускаюць непрыстойныя заўвагі да сваіх апанентаў, мусілі б прыпыніць такую дзейнасць – у свой час яны «тапілі» дастойнага чалавека сп. Мілінкевіча, цяпер узяліся за сп. С. Ціханоўскую. А часу няма – для рэалізацыі нацыянальнай ідэі застаецца вельмі кароткі перыяд – працягам у адно пакаленне. Радзіма ў небяспецы.
- 6. Прыняцце “Кодэксу гонару” было добрым крокам, які б спрыяў кансалідацыі нацыянальна-свядомых сіл.⁵

Прыняццё ясную “Стратэгію развіцця беларускай нацыі”

Пытанні будаўніцтва нацыянальнай дзяржавы асвятляліся ў мінулых праграмах: у прыватнасці, у праграме Беларускага Народнага Фронта (90-я гады); гэта ж праграма была адноўлена нядаўна сп. З. Пазыняком і яго камандай пад назвай “Вольная Беларусь”; у праграме У. Мацкевіча і яго каманды “Свежы вецер”. З улікам іншых прапаноў па стварэнню Агульнай Стратэгіі і не прэтэндуючы на асобную і выключную ролю, мы прапануем узяць у якасці асновы “Стратэгію развіцця беларускай нацыі”, распрацаваную групай аўтараў і зьмешчанай на старонках часопіса “Культура. Нацыя”. У распрацоўцы праекта прымалі ўдзел: Алена Анісім, Аляксандр Кашо, Пётра Мурзёнак, Алег Трусаў, Ірына Шумская.⁶

⁵ Там жа. “Тэзісы да тактыкі і стратэгіі нацыянальнага будаўніцтва”, “Культура. Нацыя”, №28, лістапад 2021, с.5-13; www.sakavik.net

⁶ *Дыскусія: “Нацыянальнае будаўніцтва і сучаснасць. 2015”* “Культура. Нацыя”, №12, снежань 2015, 23-68;

Працяг дыскусіі: “Нацыянальнае будаўніцтва і сучаснасць. 2015” “Культура. Нацыя”, №13, сакавік 2016, 27-65.

Дапоўнены праект «СТРАТЭГІЯ РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ» (на стану на 25 сакавіка 2016 года). “Культура, Нацыя”, №13, сакавік 2016, с. 27-34.

Праект “Стратэгія развіцця беларускай нацыі” быў апублікаваны ў газете “Новы час”, на вэб-сайтах ЗБС “Бацькаўшчына”, Таварыства беларускай мовы, “Мы – нацыя”, “Наша зямля”, “Пагоня” (Чэхія), Belarus News і абмяркоўваўся беларускай рэдакцыяй Польскага радыё (27.02.2016) і на “Белсаце” (12.03.2016), быў прадстаўлены удзельнікам 7-га з’езда беларусаў сьвету, арганізаванага ЗБС «Бацькаўшчына» (15-16.07.2017) і распаўсюджаны сярод удзельнікаў XIII-га з’езда Таварыства Беларускай Мовы (ТБМ).

Рэалізацыя прапанаванай “Стратэгіі” разлічана на бліжэйшыя два дзесяцігоддзі ў незалежнасці ад магчымых змен унутранага ці знешняга характару (рэвалюцыя, дзяржаўны пераварот, агрэсія ці іншае).

Мэтай Стратэгіі з’яўляецца пабудова нейтральнай, нацыянальнай дзяржавы, у якой абсалютна роўныя правы будуць мець прадстаўнікі нацыянальных меншасцяў і прадстаўнікі нацыяўтваральнага этнаса – беларусы.

Асноўныя задачы прапанаванай Стратэгіі (якая можа быць прынята за аснову):

Першыя тры задачы вызначаюць адносіны да Расіі.

Лічыць ідэю аб трыадзінстве усходнеславянскіх народаў (Беларусі, Расіі, Украіны) не адпавядаючай гістарычнай праўдзе і шкоднай, пакідаючы ў сіле ідэю мірнага супрацоўніцтва з блізкімі суседнямі і далёкімі краінамі.

Падтрымліваць і прапагандаваць, абапіраючыся на гістарычныя факты, ідэю аб этнічнай гістарычнай унікальнасці беларускай народа, развіццё якога істотна адрозніваецца ад развіцця народаў Расіі.

Супрацьстаяць ідэалогіі “русского мира” і н’юеўразізма, якія ўяўляюць сабой абноўленыя формы імперскага расійскага шавінізму.

Дабівацца сусветнага прызнання выключнай ці роўнай ролі беларускага народа ў развіцці Вялікага Княства Літоўскага.

Распаўсюджваць ідэю аб атрыманні краінай нейтральнага стану праз правядзенне рэфэрэндума і замацаваньні гэтага палажэння ў Канстытуцыі РБ.

Не падтрымліваць будаўніцтва рускамоўнай цывільнай дзяржавы, якое ажыццяўляе дыктатарскі рэжым.

На сучасным этапе праводзіць асветніцкую дзейнасць сярод насельніцтва ў першую чаргу ў галіне гісторыі, культуры і традыцый беларускага народа, не збаўляючы высілкаў па вызваленні беларускай мовы з прыгнечанага стану.

II. “Як рэарганізаваць дэмакратычныя сілы?” (тэзісы)

Прапановы для ўнясення ў рашэнні канферэнцыі:

1. Выказаць падзяку і падтрымку Нацыянальнаму лідару сп. С. Ціханоўскай і прасіць яе працягваць сваю дзейнасць у якасці Нацыянальнага лідэра ў далейшым.
2. На працягу бліжэйшых двух месяцаў правесці структурную рэарганізацыю нацыянальна-свядомых сіл пад началом Нацыянальнага лідэра, прадугледзеўшы:
 - абнаўленьне\папаўненьне Прэзідыума Каардынацыйнага савета да 7-12 чалавек (можна назваць яго урадам) праз дэмакратычную працэдуру абрання і зацверджання Нацыянальным лідэрам; больш шырокае інфармаванне аб дзейнасці Каардынацыйнага савета\урада;
 - правядзенне паседжанняў Прэзідыума ў пашыраным складзе з запрашэннем лідэраў палітычных партый, рухаў, аб’яднанняў, іншых асоб у якасці дарадцаў;
 - далучэнне пад крыло Нацыянальнага лідэра і Прэзідыума іншых структур, рухаў, фондаў, якія працуюць паралельна на беларускую справу;
 - для сувязі і сумеснай працы стварэнне пры Прэзідыуме дарадчага органа, з прадстаўнікоў арганізаваных беларускіх груп, прыняўшых рашэнне патрымліваць дзейнасць Нацыянальнага лідэра (можа складацца з асоб дэлегаваных арганізаванымі беларускімі групамі (нп., з прадстаўніцтвам адна асоба ад групы не меншай 20 чалавек – гэта значыць, павінна быць выбарнасць дэлегатаў).
3. Першым і важным кароткатэрміновым праектам з’яўляецца – стварэнне агульнага сеціва нацыянальна-свядомых сіл, якога да гэтага часу няма. На гэтых старонках размяшчаць важнейшую інфармацыю і рашэнні Нацыянальнага лідэра і Прэзідыума Каардынацыйнага савета, ініцыятывы беларускіх груп з мэтай даводзіць іх да максімальнай колькасці грамадзян Рэспублікі Беларусь. На такі агульны нацыянальны інфармацыйны канал не змогуць ўплываць і ціснуць ідэалагічныя структуры аўтарытарнага рэжыму.

Прапаноўваецца прасты падыход - стварэнне старонкі пад адной назвай, нп. “Жыве Беларусь”, выкарыстоўваючы існуючыя электронныя СМІ (газеты, блогі, сайты партый, недзяржаўных грамадскіх арганізацый). Схема стварэння падобнага сеціва прапаноўвалася раней для рэалізацыі Адукацыйнага праекта «РАЗАМ».⁷ У гэтай сувязі прасіць кіраўніцтва такіх СМІ як “Хартыя 97”, Радыё “Свабода”, “Наша Ніва”, іншыя электронныя рэсурсы, уключаючы рэсурсы “Беларусаў замежжа”, блогераў, адміністратараў вэб-сайтаў далучыцца да гэтай ініцыятывы.

4. Утварыць рэдакцыйную калегію для стварэння “Стратэгіі развіцця беларускай нацыі”, узяўшы за аснову існуючую версію (*прыкладаецца*), прадставіць яе да канца года для зацверджання на Прэзідыуме Каардынацыйнага Савета, і на пачатку наступнага 2023 года прадставіць для азнаямлення беларускаму грамадству праз створанае інфармацыйнае сеціва. Прыняць да ведама, што рэалізацыя гэтай Стратэгіі разлічана на бліжэйшыя два дзесяцігоддзі ў незалежнасці ад магчымых змен унутранага ці знешняга характару (рэвалюцыя, дзяржаўны пераварот, агрэсія ці іншае). Аналіз паказвае, што нам для рэалізацыі нацыянальнай ідэі застаецца вельмі кароці час – працягам у адно пакаленне.

5. Прыняць “Кодэкс гонару” (*праект прыкладаецца*) і прытрымлівацца яго ў сваіх узаемаадносінах у беларускім грамадстве. Трэба часова адкінуць амбіцыі і тактычныя разыходжанні сярод лідэраў, часу для іх вырашэння няма. Радзіма ў небяспецы.

Piotra Murzionak: What Has to be Done?

(webzine “Kultura. Natsyja”, issue 30, November 2022, 6-13, www.sakavik.net)

Abstract: The writing of this article is in reference to the conference entitled “New Belarus” which was organized by the staff of Sviatlana Tsikhanouskaya and took place in Vilnius on August 8 and 9, 2022. The title of the article was chosen as a sign of solidarity with Professor Uladzimir Mitskievich. The article raises two issues that were featured during the conference: “What Should be the Strategic Priorities of our Work?” and “How Should Democratic Forces be Reorganized?” The following are proposals. 1) Express thanks and support to S. Tsikhanouskaya and ask her to continue her activities as Belarusian national leader. 2) Proceed with structural reorganization of nationally conscious forces through the renewal of the Presidium of the Coordinating Committee using the democratic process of voting; holding Presidium meetings with wider personnel participation; under the umbrella of the national leader and Presidium bring into the discussion other structures, movements and funds which will work towards the furtherance of the Belarusian cause. 3) Under the guidance of the Presidium create a consulting group with representatives from present organized Belarusian groups. 4) Create a general network of nationally conscious forces. 5) Create a collective editorial committee to devise a “Strategy for the Development of the Belarusian Nation.” It should be kept in mind that the working out of such a strategy must be implemented during two upcoming decades with the possibilities of changes taking place along the way, both internal and external (such as revolution, state

⁷ Пётра Мурзёнак Адукацыйны праект «РАЗАМ» Часопіс САКАВІК, №2, чэрвень 2013 (46-51)

changes, aggression and other occurrences). 5) Put into place and accept a Code of Honour and adhere to in our dealings with Belarusian society.

Пётра Мурзёнак: ЧТО ДЕЛАТЬ?

(веб-журнал “Культура. Нацыя”, вып. 30, ноябрь 2022, 6-13, www.sakavik.net)

Резюме: Написание данной статьи было связано с проведением конференции «Новая Беларусь», организованной командой Светланы Тихановской в Вильнюсе 8-9 августа 2022 года. Название статьи было выбрано в честь и в знак солидарности с проф. Владимиром Мицкевичем. В статье рассматриваются два вопроса, поднятые на конференции: «Каковы должны быть стратегические приоритеты нашей работы?» и «Как реорганизовать демократические силы?» Предлагается: а) выразить признательность и поддержку г. С. Тихановской и просить её продолжать деятельность в качестве общенационального лидера в будущем; б) провести структурную реорганизацию национально-сознательных сил (обновление Президиума Координационного Совета путем демократической избирательной процедуры; проведение заседаний Президиума в расширенном составе; включение под крыло Общенационального Лидера и Президиума других структур, движений, фондов, работающих параллельно на белорусское дело); в) создание совещательного органа при Президиуме из представителей организованных белорусских групп, г) создание общей информационной сети национально сознательных сил; д) сформировать редакционную коллегию для создания «Стратегии развития белорусской нации». Принять к сведению, что реализация настоящей Стратегии рассчитана на ближайшие два десятилетия вне зависимости от возможных изменений внутреннего или внешнего характера (революция, государственный переворот, агрессия и др.); ж) принять «Кодекс чести» и придерживаться его во взаимоотношениях в белорусском обществе.